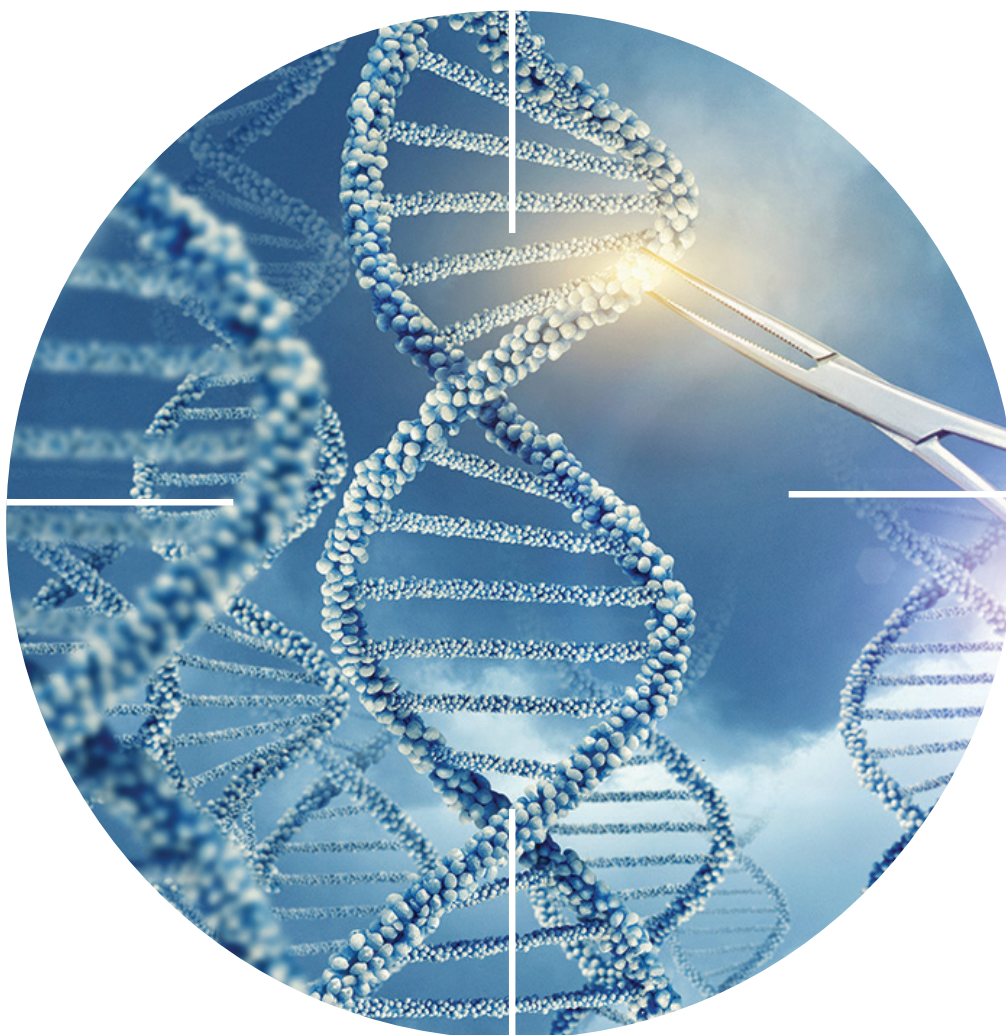

NITO BFIs yrkesetisk råd

Perioderapport 2017 – 2019

Av Mona Pedersen Unnerud, leder av yrkesetisk råd

Anbefalinger til nytt YER fra YER 2014-2016

- YER anbefaler at man følger opp tiltaket om å tilby å presentere etikk og etisk refleksjon for bioingeniørutdanningene. Det innebærer at YER må utvikle et felles opplegg for presentasjon av etikk, innhold mm. Finansiering (reiseutgifter, tapt arbeidsfortjeneste, mm) må drøftes med FS.
- YER anbefaler nye og gamle medlemmer som ikke tidligere har tatt kurset, til å delta i Diakonhjemmets høgskoles etikkurs i Italia, eller annen relevant etikkurs.
- YER anbefaler at det arrangeres et etikkurs for medlemmer i 2018.
- YER oppfordres til fortsatt å gi råd om å hvordan man kan arrangere kurs/temamøter i etisk refleksjon på arbeidsplassen.
- YER sterkt anbefaler nytt YER til å ta kontakt med rådgivende utvalg for å drøfte hvordan man kan kople yrkesetikk og fag, og hvordan man kan få etikk inn som en integrert del av kursvirksomheten.
- Anbefaler til økt samarbeid og kontakt med fagstyret.

Handlingsplan for YER 2017-19

Vedtatt på møtet 16. nov. 2017

Hovedmål: Være synlig som yrkesetisk råd for BFI og medlemmene

Tiltak: Delta på lokale fagdager med et etikkinnlegg og delta på BFI kurs og arrangement. Oppgi kontaktopplysninger under hvert etikkinnlegg i Bioingeniøren. Lage et felles opplegg som vi kan presentere når vi blir spurt.

Delmål 1: Vise yrkesetikkenes plass og rolle i profesjonsutøvelsen og skolere medlemmene i yrkesetikk.

Tiltak:

- Oppfordre BFIs rådgivende utvalg til å sette etikk på dagsorden. Bruk gjerne eksterne forelesere.
- Være synlig og tilgjengelig for studenter. Besøke bioingeniørutdanningene ved universitetene og høyskolene og holde foredrag om yrkesetikk. Delta på rekrutterings- og informasjonsaktiviteter ved bioingeniørutdanningene i regi av NITO.
- Tilby et frittstående etikkurs i perioden samt en etikk sesjon på BFI kongressen.

Delmål 2: Skolere YERs medlemmer i etisk refleksjonsveiledning

Tiltak:

- Tilby alle i YER grunnkurs gjennom VID eller tilsvarende tilbud.
- Trene på modellen for refleksjonsveiledning på møter i YER.

Tilbakeblikk på perioden 2017 - 2019

Vi har vært et fint råd, som har møttes jevnlig og vi har hatt gode meningsutvekslinger. Alle har bidratt i diskusjoner og det har vært takhøyde for uenighet og gode refleksjoner.

Vi har vært tro mot vår handlingsplan, og til dels mot anbefalingene fra rådet før oss. Vi har vært svært aktive og utadrettet, og har dermed møtt medlemmer på diverse arrangementer og kursvirksomhet. Vi har tatt medlemshenvendelser på alvor og gått dypt inn i aktuelle saker, som for eksempel prøvetaking og bruk av tvang.

Vi har skrevet etikkinlegg i Bioingeniøren, men har hatt noen utfordringer med leveringer innen fristen. Det må tas med videre til neste råd, hvor vi sterkt oppfordrer til å holde fristene. Tenker også at det kan være lurt å ha en liste med gjesteskrivere, som er spurt på forhånd, om de kan steppe inn på kort varsel, ved eventuelle frafall.

Vi har hatt litt problemer med å finne dager som passer for alle å møtes. Utfordrende i en travel hverdag. Planlegge i god tid, eller fra gang til gang?

Mona Pedersen Unnerud

Leder av yrkesetisk råd

Møte i yrkesetisk råd. Fra venstre Kjetil Jenset, fagstyrets observatør, Bjarne Hjeltnes, Ingrid Kolnes, Mona Pedersen Unnerud og Nanna Skeie. Liza Lyng var ikke tilstede.

Medlemmer av YER 2017-2019

Mona Pedersen Unnerud (leder),
Sykehuset i Østfold
Bjarne Hjeltnes, OsloMet
Ingrid Kolnes, student OsloMet
Nanna Skeie,
Oslo Universitetssykehus
Liza Lyng, St. Olavs hospital

Fagstyrets observatør
Kjetil Jenset

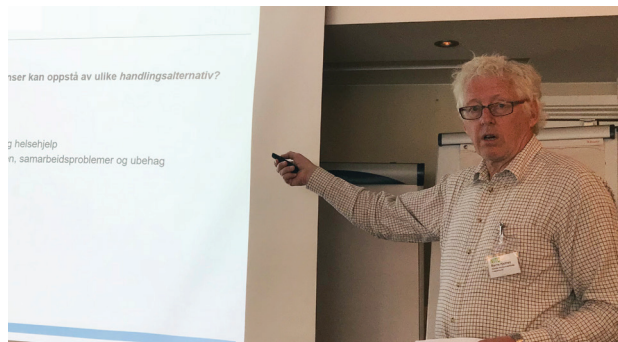
BFIs rådgivere/sekretærer
Patrica Melsom (2017)
Margrete Tennfjord (2018-2019)

Aktivitet i 2017:

- Bjarne deltok på NML-konferanse i Helsinki
- Mona deltar på kurs i *Etisk refleksjonsveiledning*, Italia i regi av VID vitenskapelige høyskole, Oslo, med professor Einar Aadland, førstelektor Gry Bruland Vråle og lege Morten Skjørshammer
- Laget rapporten *Revisjon av Bioteknologiloven*. Rapporten er en oppsummering av hvordan man har arbeidet med etiske problemstillinger som oppstår som følge av den teknologiske utviklingen og medisinske praksis i og utenfor Norge siden bioteknologiloven sist ble revidert. Gammelt råd hadde jobbet med den, og nytt råd arbeidet videre med den, og hadde mulighet til å kommentere.
- Mona holdt foredrag for Helse Fonna, Haugesund
- Mona holdt foredrag for studenter ved Høgskolen i Østfold
- Mona hadde foredrag på fagdag ved Blodbanken Sykehuset Østfold
- Høring: Forslag om varig lagring av blodprøvene i nyfødtscreeningen
- Planlegge kurs i etikk, Trondheim 2018

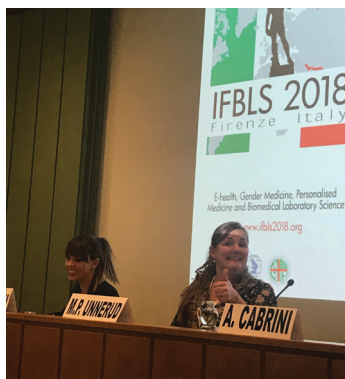
Mona, Ingrid, Margrete (rådgiver i BFI), Liza og Bjarne.

Bjarne holdt foredrag under kurset i etikk i Trondheim, juni 2018.

Ingrid Kolset og Mona Pedersen Unnerud på IFBLS sin verdenskonferanse i Firenze. De hadde muntlig presentasjon om yrkesetisk råd sitt arbeid med artikler i Bioingeniøren.

Mona var med i paneldebatt.

Aktivitet i 2018:

- Deltagelse på *Temakurs i etikk* for NITOs tillitsvalgte
- Margrete og Nanna deltok på kurs i *Etisk refleksjonsveiledning*, Italia i regi av VID vitenskapelige høyskole
- Etisk refleksjonsveiledning var tema for eget møte (Mona og Bjarne)
- NITO BFI og YER arrangerte kurs i etikk, Trondheim
- Deltok i debatt i NITO i forbindelse med ny politikk og ga innspill til kapitlene om helse og utdanning
- Mona holdt foredrag på fagdag i Blodbanken (felles) Ahus
- Mona holdt foredrag på fagdag i Blodbanken (tapping) Ahus
- Mona holdt foredrag på fagdag Medisinsk biokjemi Sykehuset Østfold
- Mona holdt foredrag på LAB 18, kurs *Intervju av blodgivere*
- Mona holdt foredrag for studenter ved Høgskolen i Østfold
- Mona holdt foredrag Røde Kors Beredskapshelg om *Etikk og sosiale medier*
- Mona holdt foredrag på BFI kurs *Intervju av blodgivere*
- Deltagelse på Utdanningskonferansen (Bjarne og Margrete)
- Medlemshenvendelse (prøvetaking og tvang)
- Høring: Genetiske analyser av nyfødte
- Mona og Ingrid deltok på IFBLS verdenskonferanse i Firenze, Italia (deltok med fritt foredrag. Posterabstrakt ble til omgjort til fritt foredrag)
- Planlegging av etikkseksjon til Bioingeniørkongressen i Tromsø 2019
- Mona var YERs representant i hovedkomiteen for Bioingeniørkongressen

Aktivitet i 2019:

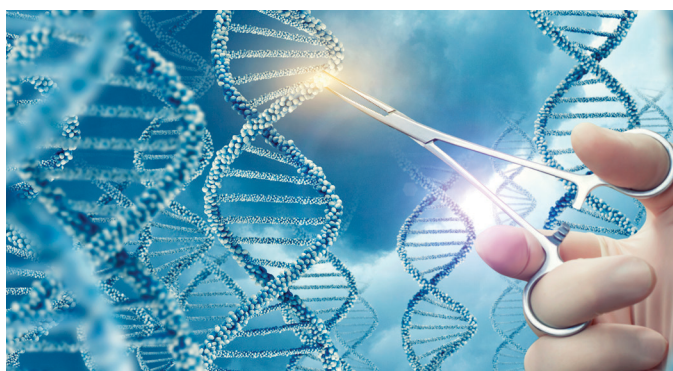
- Mona var med i hovedkomiteen for Bioingeniørkongressen 2019
- Deltagelse på *Bioteknologidagen* (Mona og Margrete)
- Deltagelse på *Bioingeniørkongressen 2019*, egen sesjon med etikk (med fokus på blodprøvetaking og tvang)
- Mona ble medlem av *Klinisk etikk komitee (KEK)* på Sykehuset Østfold
- Mona deltok på to kurs i KEK, Introduksjonskurs og Høstseminar
- Mona holdt foredrag NITO Østfold med tema *Hverdagsetikk på arbeidsplassen*
- Mona holdt foredrag på NOKLUS arrangement med tema *Verdig og korrekt prøvetaking*
- Mona holdt foredrag for studenter ved Høgskolen i Østfold
- Mona holdt foredrag på Røde Kors Beredskapshelg med tema *Utvelgelseskriterier og rekruttering av blodgivere*
- Mona er med og arrangerer Etikkseminar Sykehuset Østfold i regi av KEK
- Høring: Ny nasjonal helse - og sykehusplan
- Mona kom med kommentar i Bioingeniøren angående tilgjengelige prøvesvar på nett
- Ny bok om profesjonsetikk delt ut til rådet
- Høring: Revidering av Bioteknologiloven (Mona og Margrete skrev utkast til NITOs svar i samarbeid med Marit Stykket og etikkkomiteen i NITO)
- Høring: Veileder til blodforskriften (Mona i samarbeid med June i RUFIT)
- Startet å planlegge felleskurs i 2020 et annet rådgivende utvalg, RUPPAS
- Deltagelse på *Temakurs i Etikk* for NITO tillitsvalgte (Margrete og Bjarne)

Yrkesetisk råd inviterte avdelingsoverlege og professor Dag Undlien fra Avdeling for medisinsk genetik på OUS til å snakke om genteknologiens tidsalder på Bioingeniørkongressen i Tromsø. Han hadde både foredrag i plenum og på etikkseksjonen.

Mona leder YER i etisk refleksjonsveiledning.

CRISPR er en av temaene som har vært diskutert i YER.

Lene Haugnæss (nesteleder i fagstyret), Rita von der Fehr (leder av fagstyret) var i hovedkomiteen for Bioingeniørkongressen i Tromsø sammen med Mona.

Direktør for Bioteknologirådet, Ole Johan Borge, holdt foredrag om Bioteknologiloven på Bioingeniørkongressen på sesjonen for etikk.

RÅDETS MANDAT

Yrkesetisk råd gir råd og veileder organisasjonen og enkeltmedlemmer i yrkesetiske spørsmål. YER bistår også BFIs fagstyre i arbeidet for å øke bevisstgjøringen om etisk refleksjonsveiledning.

Yrkesetisk råd skal

- Holde seg oppdatert om viktige saker knyttet til etikk. Mye informasjon får du fra sekretariatet som sender ut aktuelle dokumenter til hvert møte, men det forventes også at man på eget initiativ følger med i media og på egen arbeidsplass
- Skrive ca to innlegg til etikkspalten i tidsskriftet Bioingeniøren
- Gi innspill til høringer fra NITO
- Lage brev til etikknettverket
- Planlegge og gjennomføre BFI kurs i etikk
- Forelese om temaer relatert til etikk
- Behandle spørsmål fra medlemmene
- Ta opp aktuelle saker til diskusjon
- Fronte saker i media etter avtale med fagstyrets leder og sekretariatet

Anbefalinger til YER 2020 - 2022:

- Opprettholde kontakten med medlemmene, samt studenter, og stille opp på kurs og arrangementer
- Skolere nye medlemmer i Etisk refleksjonsveiledning
- Arrangere kurs med etikk som tema
- Aktuelle saker fra samfunnet
- Skrive aktuelle innlegg i etikkspalten
- Delta med «en etisk halvtime» i andre BFI utvalgs sine møter
- Fortsette det gode samarbeidet med Fagstyret

Huskeliste for 2020:

Fellesmøte i januar, skrivekurs, kurs i etikk sammen med NITOs etikk komite, «etisk halvtime»

Mona foredrag på to fagdager for Medisinsk biokjemi, pre/post, Sykehuset Østfold Kalnes (3/1 og 10/1)

Mona foredrag på BFI kurs *Intervju av blodgivere* (Etikk og refleksjon, Blodgivere og taushetsplikt, mars)

Mona foredrag for studenter ved Høgskolen i Østfold (september/oktober-20)

Artikler i Bioingeniøren i 2017:

[Finnes det en hverdag uten etiske dilemmaer?](#) (Cecilie Okkenhaug, 10/1)

[Når nye utfordringer setter oss på prøve](#) (Mona 9/2)

[Frustrasjon og tilbakemeldinger i arbeidsmiljø](#) (Nanna 14/3)

[Yrkesetiske retningslinjer - en garantiseddell for forsvarlig praksis](#) (Bjarne 20/4)

[Helsetjenester på nett](#) (Ingrid 6/6)

[Det er det vi viser og gjør som former arbeidsmiljøet](#) (Liza (/8/8)

[Den vanskelige samtalen - om rus på jobben](#) (Mona 13/9)

[Prioriteringer - en kilde til besvær](#) (Nanna 11/10)

[Pasientens møte med en bioingeniør](#) (Bjarne 3/11)

[Fordeler og farer ved å analysere egne prøver på laboratoriet](#) (Ingrid 6/12)

Artikler i Bioingeniøren i 2018:

[Den gylne, sosiale "medievei"](#) (Mona 16/1)

[#metoo tvinger fram tiltak også i helse-Norge](#) (Kjetil 21/2)

[Mellomlederes lojalitetsdilemma](#) (Liza 21/3)

[Et etisk stikk](#) (Mona 26/4)

[Blodprøvetaking uten pasientens samtykke](#) (Bjarne 8/6)

[Livredde barn og blodprøvetaking](#) (Ingrid, 15/8)

[Ingen blir bedre av å få kjæft](#) (Nanna 2/10)

[Vi må ha takhøyde nok til å si ifra!](#) (Kjetil 5/11)

[Likhet er ikke det samme som rettferdighet](#) (Liza 12/12)

Artikler i Bioingeniøren i 2019:

[Den viktige blodgiversamtalen](#) (Mona 22/1)

[I presset mellom kravet til effektivitet og hensynet til pasientens beste](#) (Bjarne 18/2)

[Grensene flyttes – om vi vil eller ikke](#) (Mona 26/3)

[På tide å synliggjøre etikken](#) (Kjetil 30/4)

[Oss – og de andre](#) (Liza 18/6)

[La oss slå et slag for håndhygiene](#) (Ingrid 9/8)

[Politiattest for å få egne barn](#) (Bjarne 9/10)

[Hvor sikre kan vi være på den «opplagte» årsakssammenhengen?](#) (Nanna 5/11)

[Gentester](#) (Kjetil)

Svar på spørsmål om regulering av bruk av pasientmateriale som kvalitetskontroll (2017)

Yrkesetisk råd takker for henvendelsen. Du reiser en del spørsmål og bekymringer som du er sikkert ikke alene om. Hvordan informasjon rundt prøvetaking og ekstra prøver til kvalitetskontroll håndteres, varierer fra arbeidsplass til arbeidsplass og foretak til foretak. Men like mye som vi har prosedyrer for kvalitets-sikring og kvalitetskontroll, skal vi ha rutiner for når vi trenger informert samtykke for ulike former for prøvetaking og hvordan samtykket skal innhentes.

Prøvetaking, oppbevaring av prøvemateriale og bruk av prøvemateriale til kvalitetskontroll er regulert av Pasient- og brukerrettighetsloven og Behandlingsbiobankloven.

Vi bruker bl.a. pasientprøver til kontroll av instrumenter gjennom døgnet og for å kontrollere at ulike instrument gir samme resultat på samme prøve. Pasientprøver brukes også for validering / verifisering av instrument (nøyaktighet, presisjon, osv.)

Informert samtykke er regelen, men det kreves ikke skriftlig samtykke når det gjelder prøver tatt som ledd i pasientbehandling; muntlig samtykke eller stille samtykke er nok. Samtykke fra pasient er heller ikke nødvendig for det arbeidet vi utfører for å sikre kvaliteten på de analysene som er rekvirert for pasienten.

Kvalitetskontroll er en nødvendig del av pasientbehandling, og det forutsettes at dersom pasienten samtykker til å ta prøve osv. som ledd i behandling, samtykker vedkommende også til kvalitetskontroll som hører innunder dette. I dag er det Helsedirektoratet som har tolkningsansvar dersom man er usikker på om en praksis eller prosedyre er korrekt og i henhold til loven.

Pasienten kan når som helst trekke samtykke sitt tilbake, og trenger men ekstra blod skal man forklare/ begrunne dette.

Prøvetaking i forbindelse med forskningsprosjekter er regulert av Helseforskningsloven. Her er krav til skriftlig informert samtykke mye strengere enn i rutinearbeid. Alle forskningsprosjekter må godkjennes av REK (regional forskningsetisk komité) før de kan settes i gang. Før man begynner å innhente prøver må det søkes om opprettelse av en forskningsbiobank. Alle biobanker må registreres i Biobankregisteret ved Folkehelseinstituttet.

Det er også regulert hvor lenge man kan lagre prøver i en behandlingsbiobank, hvor dette skal rapporteres og når man må søke om å opprette diagnostisk biobank.

Når det gjelder produksjon av egne «batcher» med normalserum til eget bruk og CE-merking, er det endringer på gang. Det kommer et nytt direktiv fra EU om CE-merking, så her bør Helsedirektoratet kontaktes med tanke på nåværende og fremtidig praksis.

Med vennlig hilsen

Mona Pedersen Unnerud, leder BFIs yrkesetiske råd

Patricia Melsom, saksbehandler NITO BFI

Svar på spørsmål om regulering av bruk av tvang i blodprøvetaking (2018)

Takk for henvendelse angående bruk av tvang i blodprøvetaking.

Det er et utrolig viktig spørsmål som blir stilt, som det dessverre ikke er noe enkelt svar på. Akkurat som det er med mange andre etiske dilemmaer. Det er veldig fint og nyttig å jobbe med slike vanskelige spørsmål, og det gir oss ny kunnskap og lærdom når vi innhenter erfaringer og opplysninger, når vi skal belyse saken.

Det er mange som kjenner seg igjen i situasjonen, som blir beskrevet. Det å være med på blodprøvetaking av for eksempel psykiatriske pasienter og barn, kan gi følelsen av å være delaktig i et slags overgrep. Et «nødvendig» overgrep? Er det slik at legens rekvirering skal følges til enhver pris, eller hender at vi må si at «nok er nok.» Det har de siste årene vært fokus på at barn skal føle seg trygge i en slik situasjon, og at de kan si «stopp.» Dette fordi vi vet av erfaring at slike ubehagelige opplevelser kan feste seg og gi små eller store traumer, knyttet lignende situasjoner senere. Samtidig er det slik at noen prøver må man bare ta, fordi de er så viktige for den videre behandlingen. Hvor går grensen til pasienten og hva vi kan tillate oss, og hvor går grensen vår og for hva vi kan være komfortable med?

På vårt møte i YER 15/3-18 ble dette drøftet, og vi var så heldige å få en kort innføring av vår jurist Lisa Husby Sande, instituttleder i BFI. Hun har tidligere jobbet med helserett, og gikk gjennom de lovene som var aktuelle for problemstillingen. Pasient- og brukerrettighetsloven, Helsepersonell loven, Helse- og omsorgstjenesteloven og psykisk helsevernlov. Hun presiserte at tvang alltid skal være siste alternativ, og at dette er lovregulert for å sikre at helsetjenestene som ytes skal være forsvarlige. Det finnes formelle krav knyttet til bruk av tvang, og internkontroll er viktig for å sikre at loven følges. Råd gitt av Helsedirektoratet er heller ikke spesifikk for en bioingeniørs oppgave, og vi har vurdert at det kan være aktuelt å viderefremme spørsmålet dit, og se hva som kommer ut av det.

YER ønsker også å gå grundigere inn i denne problemstillingen, og vi kommer til å ta det opp i vår etikkspalte. Første etikkinnlegg om bruken av tvang vil komme i vårt fagblad, Bioingeniøren, mai-18. Temaet vil bli belyst på ulike måter, hvor vi etterspør konkrete situasjoner bioingeniører har vært i og hvor det har vært aktuelt med bruk av tvang, samt en vinkling hvor fokuset er prøvetaking av barn. Etter tilbakemeldinger fra medlemmer og resultater av dette, vil vi så formidle saken videre til Helsedirektoratet. Dette er også et tema som kan settes på agendaen under Bioingeniørkongressen i Tromsø, mai 2019, hvor vi kan innhente forelesere, som kan uttale seg om bruk av tvang.

Som skrevet innledningsvis finnes det dessverre ikke noe konkret og enkelt svar på dette, men vi vil jobbe videre med dette utover våre og høsten.

Med vennlig hilsen
Mona Pedersen Unnerud,
leder Yrkesetisk råd, YER

YRKESETISKE RETNINGSLINJER FOR BIOINGENIØRER

Bioingeniøren skal gjøre seg kjent med gjeldende yrkesetiske retningslinjer, og utøve sitt yrke i overensstemmelse med disse

1. Bioingeniøren viser respekt for liv og for menneskets iboende verdighet

- 1.1. Ethvert menneske har i seg selv en iboende verdighet og lik rett til respekt uavhengig av kjønn, alder, kultur, etnisk tilhørighet, religion, politisk oppfatning, sykdom og livssituasjon

2. Bioingeniøren respekterer pasientens rett til informert samtykke, autonomi og integritet

- 2.1. Bioingeniøren retter sin oppmerksomhet mot pasienten og utøver sitt yrke slik at pasienten føler trygghet
- 2.2. Bioingeniøren tar hensyn til pasienten og dens pårørende
- 2.3. Bioingeniøren gir informasjon om den bioingeniørfaglige delen av behandlingen
- 2.4. Bioingeniøren ivaretar taushetsplikten

3. Bioingeniøren utøver sitt arbeid faglig forsvarlig og tar ansvar for egne handlinger

- 3.1. Bioingeniøren vedkjenner seg sitt bioingeniørfaglige ansvar
- 3.2. Bioingeniøren reflekterer over etiske konsekvenser når faglige valg skal tas
- 3.3. Bioingeniøren holder sine kunnskaper ved like og sørger for å fornye dem
- 3.4. Bioingeniøren stiller i akutte krisesituasjoner sin faglige kompetanse til rådighet

4. Bioingeniøren behandler alt biologisk prøvemateriale med respekt

5. Bioingeniøren bidrar til å fremme forsvarlig biomedisinsk vitenskap

- 5.1. Bioingeniøren bidrar i kraft av sin kompetanse til utvikling og formidling av biomedisinsk vitenskap
- 5.2. Bioingeniøren forsikrer seg om at forskningsarbeid vedkommende deltar i er godkjent etter gjeldende retningslinjer
- 5.3. Bioingeniøren kan velge å reservere seg dersom forskningsarbeidet strider mot egen overbevisning
- 5.4. Bioingeniøren viser aktsomhet og respekt for dyrevelferd i forskning

6. Bioingeniøren er lojal mot arbeidets avtaler og instruksjoner, så lenge disse er i samsvar med våre yrkesetiske retningslinjer

- 6.1. Bioingeniøren melder fra dersom avtaler, instruksjoner eller gjeldende praksis strider mot lovverket eller våre yrkesetiske retningslinjer

7. Bioingeniøren viser respekt for og ivaretar sine kollegaer

- 7.1. Bioingeniørene viser toleranse overfor hverandres arbeid, arbeidsmåte og livssituasjon
- 7.2. Bioingeniøren som blir kjent med eller opplever uforsvarlig praksis fra kollegaer plikter å si fra

8. Bioingeniøren respekterer andre yrkesgruppers fag- og ansvarsområde

- 8.1. Bioingeniøren bidrar til et godt samarbeid med andre yrkesgrupper

9. Bioingeniøren bidrar til å bringe etiske aspekter inn i helse- og sosialdebatten

- 9.1. Bioingeniøren engasjerer seg i etiske og miljørelaterte utfordringer som eksisterende og ny teknologi kan medføre
- 9.2. Bioingeniøren arbeider for god ressursutnyttelse i laboratoriene og helsetjenesten for øvrig